

Keresztury Dezső nyolcvanéves

Ritka ajándéka a sorsnak, ha valaki nyolcvan esztendején túl is nemcsak minőségben, de mennyiségben is az emberi élet természetszerű fő termő korszakáéhoz hasonlót, vele egyenlőt vagy még annál is jobbat ad. De Keresztury Dezső pályája nemcsak ebben a tekintetben áldott és boldog kivétel. Első pillantásra, felületes látásra túlságosan szerteágazónak, már-más szétszórtnak tűnhetnek munkásságának eredményei; tüzetesebb, figyelmesebb szemlélődés nyomán azonban, mint finom rezgésben tartott üveglapon a csillámszemcsék, világos és széparányú rajzolatba rendeződnek el. Mégpedig olyanba, amelynek osztó vonalai éppúgy, mint gyűjtő gócai jól megmutatják magukat.

Esszéivel kezdte a XIX. sz. közepének nagy esszéistáiról, azoknak komolyságával, megalapozottságával, fajsúlyával. Egész pályáján végigvonul, mélyül és súlyosbodik ez a műfaj, amely nála – nem úgy mint annyi kor- és pályatársánál – nem a kutatás elől és nem a végig gondolás elől való, mutatós különlegességekkel, látványos metaforikával, hangzatos csattanókkal elfedett kitérés, hanem összefoglaló és rendező jellegű. Most készül s alighanem tudósi életműve bekoronozásával épülő Aranykönyve is nagyarányú s minden adottságát kihasználó megtestesülése lesz ez oly sok lehetőséget kínáló műfajnak. A tanítvány, a pályatárs, a tárgyköri „rivális” „kegyetlen” kritikussága ellenére – mint „megbízott lektor” – mondhatja e sorok írója: szebben megformált s teltebb szöveget az utolsó évtizedekben alig olvasott annál, mint aminő e befejezéséhez közeledő könyvé.

Kitűnően megtanulta s egyre tökéletesítette a *filológiában* való jártasságát is Keresztury Dezső. S filológián ő nem egyszerűen csak pontos szövegfeltárást, mégcsak nem is csupán minden tényezőre kiterjedő keletkezéstörténeti figyelmet értett, hanem – ha szabad mondani, – a költő belső világának s a kor szellemének és lelkének filológiáját is. Esszéi éppen ezért lehettek igazán teltek és történetiek, összefoglalóak és elrendezőek, mert egyben, jelzetlenül bár, föltáróak is. Amit például főlzabadiónak mondható nagy Babits-tanulmánya lélek-, kor- és körülményrajza igen szépen mutathat meg.

De jól tudta azt is, hogy a magas szinten művelt *irodalompublicisztikának* milyen nagy szerepe lehet a közönség és az íróvilág európai szintű tájékozódásának, provincializmustól ment mércéi kialakulásának, talmi divatoktól óvakodó ízlésének formálásában. Szilárd elveken nyugvó, pontosan, szakszerűen, de minden tudákos zsargont vagy tetszelgő stílusmodort kerülő tömör és szép emelkedettséggű nyelven szól *kritikában* és *elgazító cikkeiben*, mindenkor tekintet nélkül a bírált szerző irányzati vagy csoportot hovatartozására, egyedül a mű, a teljesítmény értékére ügyelve.

S anélkül, hogy sokat programoskodott volna az *interdiszciplináris szemléletről* és *komparatiztikáról*, lényegében az egész magyar századelő irodalmát és művészetét megpróbálta, együtt szemlélve a kettőt, – közös szemszög alá vonni és így megítélni, s egyben a kortársi európai értékrend távlatából is mindkettőt megmérni. Kedvenc, sokszor variált címe és kérdése: hol a helyünk a világban? – s felelete majd mindig biztos egyensúlyú és megnyugtató, nemzeti képzelgéstől éppúgy mentes, mint báva külföldrajongó sznobizmustól is. Talán legszebb, de mindenesetre legismertebb példája nagyobb művei közül ennek *A magyar irodalom képeskönyve*, amelyben nem is csak a századutót és századelőt, de az egész magyar irodalmat is áttekintette e kettős szemszögből.

Szóljunk-e külön a *közéleti emberről* s külön a *nevelőről*? Nemigen lehet. Mert nagyszívű és – sajnos – sokszor akadályozott nevelői s közéleti munkájában a kettő mindig együtt volt. Úgy nevelt külföldön a magyar irodalomnak és művelődésnek híveket s úgy itthon a világirodalmi jártasság és ott-honosság nélkülözhetetlenségének tevékeny munkásokat, hogy az irodalom, a művészet, a művelődés egyetemes, embert szolgált, nemzeti érdekektől nem gátolt, hanem azokat termékenyen összekötő

szemlélet szükségességét tudatosította. S úgy oktatta az Eötvös-Collégium tanári-igazgatói katedráján a jövő tanárait-tudósait, úgy állt a miniszterség posztján s alkotott ott alapvető reformokat, s úgy lépett készséggel, fáradtságot öregezőn is mindig legyőzve, mikrofon vagy kamera elé, hogy múlt és jövő elválaszthatatlanságára, értékbecsülés és társadalomépítés szétszakíthatatlanságára, egyénisztelet és igaz közösség egymást föltételezésére, változás és őrzés kettős érzékenységére tanított, figyelmeztetett és ügyelt maga is folyton.

Nyolcvan év a mai viszonyok között talán már nem olyan nagyon ritka. Az a friss, dinamikus és teremtőkész munkabírás azonban, amellyel Keresztury ez éveit is éli, valóban ritka. Azt kívánjuk neki, tartsa meg Isten ebben a munkakedvben és munkabírásban a magyar művelődés és irodalomtudomány s nem utolsósorban: a magyar költészet hasznára és örömére.

Németh G. Béla

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Сабо, А.</i> : «Покаяние» Лукача Эгри (Антитринитарное движение в Северо-восточной Венгрии 1565—1574 гг.)	543
<i>Биро, Ф.</i> : Нация, язык, литература (К идеологии интеллигенции 80-х годов XVIII века)	558
<i>Кирай, И.</i> : Индивидуалистское миросозерцание — миросозерцание общественное (Дискуссия по пересмотру творческого пути Эндре Ади)	578
<i>Твердота, Дь.</i> : Концепция имени у Йозефа Аттилы	607

Краткие сообщения

<i>Боронкаи, И.</i> : Ubi asini exonerantur	630
<i>Немешкюрти, И.</i> : Венгерская философская проза от Озораи до Верешмарти	631
<i>Казиньи, А.</i> : Материалы к восприятию Млклошем Зрини творчества Балинта Балаши и Яноша Риман	635
<i>Гёмёри, Дь.</i> : Янош Мегёлаки — «выходец из Венгрии»	636
<i>Лёринци, Х.</i> : Исторический роман с вымышленными именами (Кто является прототипом главного героя произведения Маргит Каффка <i>Годы Марии?</i>)	642

Мастерская

<i>Вадас, Г.</i> : Афера Беньяка	649
<i>Надь, М.</i> : Романы Миклоша Йошки после 1850 г.	666
<i>Штандейски, Е.</i> : Кошшакковская Анна	676

Документация

<i>Килиан, И.</i> : Венгероязычная колыдка из первой половины XVII века	695
<i>Ласло, Х.—Лебар, М.</i> : Письмо Миклоша Зрини на хорватском языке к Яношу Гершен Петё	722
<i>Ладани, Ш.</i> : Письма Дьёрдя Аранки к Шамуэлю Зилаи	724
<i>Моноштори, И.</i> : Заметки по поводу забытого интервью Ласло Немета	727

Обзор

Старинные венгерские печатные издания I—II (<i>Кульчар, П.</i>)	733
Панди, Пал: Петёфи (<i>Балог, Э.</i>)	737
Ф. Чанак Дора: На рубеже двух эпох. Йозеф Телеки — традиционалист и просвещенный мыслитель (<i>Ференци, Л.</i>)	741
Коккаи Дьёрдь: Книга, печать и литература в эпоху Просвещения (<i>Хонн, Л.</i>)	743
Чаткаи Эндре: Казинци и изобразительные искусства (<i>Фрид, И.</i>)	745
Марианна Д. Бирнбаум: Miklós Radnóti. A Biography of His Poetry (<i>Такач, Ф.</i>)	749
Разговоры с Яношем Пилински (<i>Ронаи, Л.</i>)	752
Панорама венгерского шекспироведения (<i>Фридрих, Ю.</i>)	756

Хроника

Terjeszti a Magyar Posta

Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál és a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1., 1900. közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással HELIR215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetés bejelenthető az Akadémiai Kiadónál (1363 Budapest, Alkotmány utca 21. Telefon: 111-010).

Példányonként beszerezhető: az Akadémiai Könyvesboltban (1368 Budapest V., Váci utca 22. Telefon: 185-881).

Előfizetési díj egy évre: 114,— Ft, 1 szám ára: 19,— Ft

Külföldön terjeszti a KULTURA Külkereskedelmi Vállalat, H-1389 Budapest, Pf. 149.

SOMMAIRE

<i>Szabó, A.</i> : La «conversion» de Lukács Egri (L'antitrinitarisme dans le nord-est de la Hongrie 1565—1574)	543
<i>Bíró, F.</i> : Nation, langue, littérature (A l'idéologie des intellectuels des années 1780)	558
<i>Király, I.</i> : Conception du monde avec l'individu au centre — conception du monde avec la société au centre (Discussion sur la révision d'Ády)	578
<i>Tverdota, Gy.</i> : La conception des noms d'Attila József	607

Bulletin

<i>Boronkai, I.</i> : Ubi asini exonerantur	630
<i>Nemeskürty, I.</i> : Notre prose dissertative entre Ozoray et Veresmarty	631
<i>Kazinczy, A.</i> : Contributions à la connaissance de Balassi et de Rimay chez Zrínyi	635
<i>Gömöri, Gy.</i> : János Mezőlaki, «exul Hungarus»	636
<i>Lőrinczy, H.</i> : A la frontière du roman clef (Le modèle du héros-écrivain du roman de Kafka intitulé <i>Les années de Marie</i>)	642

Atelier

<i>Vadász, G.</i> : L'affaire Benyák	649
<i>Nagy, M.</i> : Les romans de Jósika après 1850	666
<i>Standeisky, É.</i> : Anna de Kassák	676

Documents

<i>Kilián, I.</i> : Un jeu de Nativité en langue hongroise de la première moitié du XVII ^e siècle	695
<i>László, H.</i> — <i>Lebár, M.</i> : Une lettre en langue croate de Miklós Zrínyi à János Gersei Pethő	722
<i>Ladányi, S.</i> : La lettre de György Aranka à Sámuel Zilai (1789)	724
<i>Monostori, I.</i> : A la marge d'un interview oublié avec László Németh	727

Revue

Anciens imprimés de Hongrie. Vols I—II. (<i>Kulcsár, P.</i>)	733
Pándi, Pál: Petőfi (<i>Balogh, E.</i>)	737
F. Csanak, Dóra: A la frontière de deux époques. József Teleki, le conservateur des traditions et le penseur éclairé (<i>Ferenczi, L.</i>)	741
Kókay, György: Livre, presse et littérature à l'époque des Lumières (<i>Hopp, J.</i>)	743
Csatkai, Endre: Kazinczy et les beaux-arts (<i>Fried, I.</i>)	745
Birnbaum, Marianna D.: Miklós Radnóti. A Biography of His Poetry. (<i>Takács, F.</i>)	749
Conversations avec János Pilinszky (<i>Rónay, L.</i>)	752
Magyar Shakespeare-tükör (Une collection d'articles hongrois sur Shakespeare) (<i>Friedrich, J.</i>)	756

Chronique

